Juraj Kulik

Vybrané aspekty spoločenskej kontroly spravodajských služieb v Slovenskej republike

Anotácia: Autor sa v štúdii venuje vybraným aspektom spoločenskej kontroly spravodajských služieb s dôrazom na výročné správy o ich činnosti v podmienkach Slovenskej republiky. Autor vo forme vedeckej štúdie predkladá odbornej verejnosti poznanie spracované v procese aplikovaného výskumu, ktorého objektom bola kontrola činnosti spravodajských služieb v Slovenskej republike. V súlade s jeho výskumným poznaním, jedným z významných nástrojov, ktorý má verejnosť k dispozícii na účely spoločenskej kontroly spravodajských služieb, tvorí prístup k neutajovaným informáciám o ich činnosti. Osobitne túto realitu objektivizuje aj výsledkami analýzy prípadovej štúdie výročných správ o činnosti spravodajských služieb na Slovensku a v Českej republike a komparáciou ich obsahu. V závere formuluje vhodné odporúčania, ktorých akceptáciou je možné dosiahnuť vyššiu úroveň účinnosti a efektivity v aplikačnej spravodajskej praxi.

Kľúčové slová: Slovenská informačná služba, Vojenské spravodajstvo, spravodajské služby, spoločenská kontrola, výročná správa, právo na informácie, kontrola.

Úvod

Vnútroštátna právna úprava regulujúca činnosť slovenských spravodajských služieb[1] ukladá Slovenskej informačnej službe (ďalej len „SIS“) aj Vojenskému spravodajstvu (ďalej len „VS“)[2] povinnosť predložiť správu o plnení úloh spravodajskej služby (ďalej tiež ako „výročná správa“) Národnej rade Slovenskej republiky (ďalej len „NR SR“), a to najmenej raz ročne.[3] Táto zákonná povinnosť je personifikovaná v osobe riaditeľa SIS, resp. ministra obrany Slovenskej republiky (ďalej len „SR“) v prípade VS. Ide o jeden z nástrojov externej parlamentnej kontroly realizovanej v pôsobnosti NR SR, ktorá tak napĺňa svoj generálny ústavný mandát vykonávať kontrolnú činnosť zameranú na dodržiavanie ústavy, ústavných zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov so silou zákona ustanovený v čl. 86 písm. a) Ústavy SR. Účelom výročnej správy je poskytnúť plénu NR SR predovšetkým informácie, ktoré umožňujú posúdiť dodržiavanie zásady legality v rámci činnosti spravodajskej služby za kalendárny rok. Prostredníctvom volených členov parlamentu tak samotní občania ako nositelia všetkej moci vykonávajú kontrolu nad činnosťou spravodajských služieb.[4]

Ústavnoprávne konotácie zverejňovania výročných správ

Aplikačná prax súvisiaca s plnením tejto povinnosti priniesla so sebou aj jedno nóvum – pravidelné zverejňovanie výročných správ v neutajovanej podobe na webových sídlach SIS a VS bezprostredne po ich prerokovaní v pléne parlamentu. Takýto postup sa z viacerých dôvodov stal predmetom verejného diškurzu. Dôvodom je absencia zákonnej normy, ktorá by riešila problematiku sprístupňovania výročných správ v neutajovanej podobe širokej

[1] Zákon NR SR č. 46/1993 Z. z. o Slovenskej informačnej službe v znení neskorších predpisov.
Zákon NR SR č. 198/1994 Z. z. o Vojenskom spravodajstve v znení neskorších predpisov.

[2] Integrovaná rezortná spravodajská služba vojenského charakteru zriadená v pôsobnosti Ministerstva obrany SR.

[3] § 4 ods. 1 zákona NR SR č. 46/1993 Z. z., § 4 ods. 1 zákona NR SR č. 198/1994 Z. z.

[4] Bližšie pozri KULIK, J. *Rozsah zákonného splnomocnenia externej parlamentnej kontroly spravodajských služieb, s.* 212 – 221.

verejnosti. Tento legislatívny nedostatok tak vyvoláva polemiku o možnom porušení ústavnej zásady legality, podľa ktorej *„Štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon.“*.[5] Táto zásada zaväzuje štátny orgán, *ergo* aj SIS a VS ako organizačnú zložku Ministerstva obrany SR (ďalej len „MO SR“), dôsledne dodržiavať zverené kompetencie. To zahŕňa povinnosť konať a uplatňovať svoje kompetencie vždy, v celom rozsahu a včas. Tento ústavný príkaz však zahŕňa aj povinnosť vykladať ústavné a zákonné normy tak, aby sa táto ústavná povinnosť rešpektovala v plnom rozsahu.[6] Ústavnú konformitu tohto konania spravodajskej služby teda nemožno posudzovať izolovane, výlučne v rámci samotného ustanovenia čl. 2 ods. 2 Ústavy SR.

Posúdenie domnelej rozpornosti zverejňovania výročných práv s ústavnými normami je nutné realizovať v spojitosti s ostatnými ústavnými imperatívmi. Kontextuálne ide o ústavnú povinnosť podľa čl. 26 ods. 5 ústavy a o ustanovenie čl. 152 ods. 4 ústavy.

Právo na informácie obsiahnuté v čl. 26 ods. 5 ústavy je jedným z politických práv garantovaných Ústavou SR, ktoré zahŕňa slobodné vyhľadávanie, prijímanie a rozširovanie informácií. Toto generálne ústavné právo je absolútne, nakoľko nie je obsahovou súčasťou výpočtu práv podľa čl. 51 ods. 1 ústavy vymedzujúceho *numerus clausus* tie ústavné práva, ktorých sa možno domáhať len v medziach zákonov vykonávajúcich príslušné ustanovenia ústavy. Na druhej strane je nutné dodať, že nejde o také absolútne právo, ktoré by nebolo limitované vôbec. Ústavne konformná limitácia aplikácie tohto ústavného práva je prípustná, a to priamo samotnou Ústavou SR, ktorá umožňuje jeho obmedzenie v záujme ochrany iných ústavou chránených záujmov v prípade existencie naliehavej spoločenskej potreby. Takouto ústavne aprobovanou potrebou, na základe existencie ktorej je právne dovolené právo vyhľadávať a šíriť informácie obmedziť právnou normou na úrovni zákona, je ochrana práv a slobôd iných, ochrana bezpečnosti štátu a verejného poriadku, ochrana verejného zdravia a mravnosti, za predpokladu nevyhnutnosti prijímaných opatrení.

Na účely uplatňovania tohto práva je orgánom verejnej moci uložená ústavná povinnosť primeraným spôsobom poskytovať informácie o svojej činnosti v štátnom jazyku, pričom podrobnejšiu úpravu podmienok a spôsobu vykonania tohto práva ponecháva na zákonnú úpravu. Tento ústavný imperatív sa bez akýchkoľvek pochybností vzťahuje aj na spravodajské služby. Princípy slobody prejavu sú v moderných demokraciách osobitne významné pre masmédiá, a to predovšetkým vzhľadom na významnú úlohu médií v právnom štáte, ktorou je šírenie informácií o otázkach patriacich do oblasti verejného záujmu. Pri aplikácii tohto ústavne garantovaného práva sa tak do vzájomného konfliktu dostávajú dva legitímne, avšak protichodné, verejné záujmy. Na jednej strane je obsahom verejného záujmu čo možno najširšia informovanosť verejnosti o činnosti orgánov verejnej moci, ktorá je v demokratických spoločnostiach súčasťou spoločenskej kontroly celého štátneho aparátu. Na druhej strane stojí rovnako legitímny verejný záujem na zachovávaní bezpečnosti a obrany štátu a na ochrane informácií, ktorých utajovanie je nevyhnutné z dôvodu ochrany vitálnych záujmov štátu alebo z dôvodu existencie medzinárodných záväzkov štátu, z ktorých vyplýva povinnosť chrániť vymedzený okruh informácií pred vyzradením. Obzvlášť senzitívne je nutné pristupovať pri aplikácii tohto práva v kontexte informovania o činnosti spravodajských služieb vrátane používaných foriem, metód a prostriedkov získavania spravodajských informácií, a to najmä z dôvodu predchádzania sťaženia alebo zmarenia výkonu ďalšej spravodajsko-operatívnej činnosti a ochrany života a zdravia

[5] Čl. 2 ods. 2 Ústavy SR.

[6] Nález Ústavného súdu SR sp. zn. II. ÚS 143/02 z 5. novembra 2002. Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky 2002 – II. polrok, s. 716 – 717.

nielen príslušníkov, ale aj ďalších osôb, ktoré so spravodajskou službou pri výkone jej zákonom uložených úloh v určitom rozsahu alebo spôsobom spolupracujú. Ujma, ktorá hrozí na týchto záujmoch, by mala byť tým kľúčovým faktorom, od ktorého sa bude odvodzovať primeranosť v procese rozhodovania o spôsobe a najmä rozsahu poskytovania informácií o svojej činnosti zo strany spravodajských služieb.

Dikcia článku čl. 152 ods. 4 ústavy je v kontexte posúdenia právnej konformity zverejňovania výročných správ relevantná z dôvodu, že obsahuje tzv. interpretačné pravidlo. Táto ústavná norma zaväzuje každého interpretátora právnej normy k tomu, aby jeho výklad a uplatňovanie ústavných zákonov, zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov bol v súlade s Ústavou SR. V prípade dvojitého výkladu tak všetky štátne orgány majú ústavou určenú povinnosť postupovať podľa tej interpretácie právnej normy, ktorá je v súlade s ústavou.[7]

Keďže obe posudzované právne normy majú rovnakú právnu silu ako aj rovnaký imperatívny charakter, nemožno postup štátnych orgánov podľa čl. 26 ods. 5 ústavy považovať za postup, ktorý by bol v kolízii s čl. 2 ods. 2 Ústavy SR. Pri bezpodmienečnom rešpektovaní tohto všeobecného výkladového pravidla teda nemožno dospieť k záveru, že informovanie verejnosti o svojej činnosti zverejnením neutajovanej výročnej správy je zo strany spravodajskej služby porušením ústavnej zásady legality a konaním *contra legem*. Práve naopak, spravodajské služby zverejňovaním neutajovaných verzií výročných správ poskytujú verejnosti včasné, pravdivé a všestranné informácie pri súčasnom dodržaní zákonných prekážok v takom rozsahu a takým spôsobom, ktoré neohrozujú ich činnosť.

Prípadová štúdia

V aplikačnej praxi možno z tohto dôvodu zverejňovanie neutajovaných verzií správ o činnosti spravodajských služieb po ich prerokovaní v pléne NR SR hodnotiť pozitívne. Ide totiž o jeden zo spôsobov plnenia ústavnej povinnosti podľa čl. 26 ods. 5 Ústavy SR zo strany SIS a VS, hoci niekedy môže byť problematické nájsť rovnováhu medzi zverejneným rozsahom informácií a tým nezverejneným. Ak sa raz už niečo zverejní, osobitne na internete, už si to žije vlastným životom a z charakteru internetu nie je možné ani *restitutio in integrum* ani inak zvrátiť proces nekontrolovaného šírenia zverejnenej informácie. Ak vo všeobecnosti platí, že „*menej je niekedy viac*“, v prípade zverejňovania informácií spravodajskými službami uvedené príslovie platí násobne viac. K hľadaniu rovnováhy medzi dvomi zákonom chránenými rovnocennými záujmami týkajúcimi sa práva na informácie by sa z tohto dôvodu malo pristupovať spôsobom *a minori ad maius*, nie opačne. Zverejnením informácií vo väčšom rozsahu totiž môže dôjsť k nenávratnému poškodeniu legitímnych záujmov spravodajskej služby.

Zložitosť hľadania rovnováhy medzi tým, čo ešte možno zverejniť a čo už nie, je možné ilustrovať na prípade zverejnenej verzie Výročnej správy Bezpečnostnej informačnej služby (ďalej len „BIS“) za rok 2017,[8] po zverejnení ktorej sa BIS stala predmetom niekoľkomesačnej kritiky spôsobenej textom poznámky pod čiarou opisujúcej výučbu moderných dejín na českých školách.[9] Textom poznámky pod čiarou sa BIS snažila

---

[7] *Mutatis mutandis* nález Ústavného súdu SR sp. zn. PL. ÚS 15/1998 z 15. októbra 1998. Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky 1999, s. 55.

[8] Dostupné na www.bis.cz.

[9] https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/historie-dejepis-ucebnice-vyklad-dejiny-skola-narodni-obrozeni-moderni-dejiny.A190220_202712_domaci_evam.
https://www.bis.cz/aktuality/koudelka-pro-pravo-bis-nechce-prepisovat-dejepis-042f03f5.html.

dokresliť komplexnosť spravodajskej analýzy a hodnotenia nebezpečnosti vplyvových operácií ako jedného z nástrojov hybridných ohrození záujmov Českej republiky.[10] S medializovanou kritikou sa však nemožno stotožniť. *Vice versa* možno súhlasiť so zverejnenou argumentáciou riaditeľa BIS plk. Ing. Michala Koudelky o kľúčovej úlohe vzdelávania v procesoch budovania odolnosti spoločnosti voči dezinformáciám a získavania schopnosti kreovania vlastného úsudku ako nástrojov pre zachovanie právneho štátu a demokracie.[11] Tiež možno súhlasiť s vyjadrením, že „*BIS nechce a nikdy nechcela hovoriť, čo sa má a nemá učiť na školách, nechce tvoriť osnovy a prepisovať učebnice. Vykonávame zber informácií, vytvárame kvalitné analýzy a upozorňujeme predstaviteľov štátu na riziká z akejkoľvek oblasti nášho života.*“. Úlohou spravodajskej služby v demokratickom a právnom štáte skutočne nie je cenzurovať učebné texty, ale primárne prostredníctvom spravodajských informácií upozorňovať adresátov týchto informácií na riziká spadajúce do vecnej pôsobnosti spravodajskej služby. Nesporne preto zákonným poslaním spravodajskej služby je upozorniť relevantné štátne orgány aj na riziká účelového prekrúcania historických faktov v rámci vzdelávacieho procesu, aby dotknutý štátny orgán prijal vo svojej pôsobnosti opatrenia na elimináciu týchto rizík. Splnenie tejto povinnosti *ex lege* spravodajskou službou je ešte dôležitejšie, keď existuje dôvodné podozrenie, že prekrúcanie týchto faktov rezultuje z takej činnosti cudzej moci, ktorá z pohľadu medzinárodného práva napĺňa atribúty zasahovania do vnútorných záležitostí štátu. Udržanie si dohľadu nad obsahom učebných textov používaných vo výchovno-vzdelávacom procese zo strany príslušných štátnych autorít, *in concreto* ministerstva školstva, je nevyhnutným opatrením zameraným na elimináciu šírenia skreslených a prekrútených informácií spôsobilých v konečnom dôsledku indoktrináciou celých generácií občanov priamo ohroziť ústavné zriadenie a demokratický právny poriadok. Stratou právomoci štátu regulovať obsah učiva sa totiž vytvoria podmienky umožňujúce nekontrolované šírenie aj takých myšlienok, ktoré budú nielen narúšať dôveru spoločnosti v spôsobilosti orgánov verejnej moci, manipulovať verejnú mienku, ale budú spôsobilé spochybňovať všeobecne uznávaný systém hodnôt v demokratických a právnych štátoch alebo s ním budú v príkrom hodnotovom rozpore. Aktuálne prípady z bezpečnostnej praxe potvrdzujú prijatie takého záveru.[12]

Výročné správy slovenských spravodajských služieb sú tiež pravidelne predmetom verejnej dišputy z dôvodu rozsahu a obsahovej detailnosti zverejňovaných verzií. SIS zverejňuje svoje výročné správy od októbra 2012, kedy na svojom webe zverejnila Správu o činnosti SIS v roku 2011. VS svoju prvú výročnú správu zverejnilo koncom júna 2016, kedy na svojom webovom sídle zverejnili Správu o činnosti VS za rok 2015. Na základe vykonanej obsahovej komparácie správ o činnosti SIS a správ o činnosti VS možno konštatovať, že výročné správy z proveniencie SIS sú prehľadnejšie, obsahovo rozmanitejšie a poskytujú informácie o činnosti civilnej spravodajskej služby v širšom rozsahu. Faktograficky opisujú nielen udalosti a javy, o ktorých SIS získavala informácie spravodajskou činnosťou, ale zahŕňajú aj opis aktivít, ktoré v danom kalendárnom roku SIS uskutočňovala aj v iných, nespravodajských oblastiach, napríklad v oblasti legislatívy

[10] Text kritizovanej poznámky pod čiarou znel: „*Sovietsky zväz prehral studenú vojnu, ale sovietsku propagandu nikto neporazil a jej kontinuálny vplyv nenarušil. Moderné dejiny prezentované v školách sú de facto sovietskou verziou moderných dejín a proruským panslovanstvom je do istej miery zasiahnutá i výuka českého jazyka, resp. literatúry (národné obrodenie). Trvajúci vplyv sovietskej propagandy a fakt, že Rusi ovládajú moderné dejiny (Orwell: Kto ovláda minulosť, ovláda budúcnosť. Kto ovláda súčasnosť, ovláda minulosť.), tvoria základ pre súčasné ruské vplyvové operácie všetkého druhu a teda i hybridné stratégie.*“.

[11] https://www.bis.cz/aktuality/koudelka-pro-pravo-bis-nechce-prepisovat-dejepis-042f03f5.html.

[12] https://www.unian.info/war/donbas-children-deployed-as-weapons-in-russia-s-hybrid-warfare-against-ukraine-11027273.html.

či internej kontroly. Výročné správy oboch spravodajských služieb poskytujú tiež základné informácie o ich personálnom substráte, ktoré v takejto agregovanej podobe nemožno vnímať ako spôsobilé ohroziť ochranu utajovaných skutočností alebo vnútornú bezpečnosť samotnej služby.

Hoci sú výročné správy o činnosti SIS obsahovo rozsiahlejšie aj obšírnejšie než výročné správy VS, ani tie sa nevyhli opakovanej kritike týkajúcej sa kazuistiky ich obsahu, a to práve v komparácii s výročnými správami českej BIS.[13] V tomto kontexte je nutné akcentovať, že síce došlo k porovnávaniu výročných správ spravodajských služieb, avšak dvoch odlišných typov. BIS totiž plní iba funkciu kontrarozviedky, naproti čomu je SIS integrovanou spravodajskou službou, t. j. rozviedkou i kontrarozviedkou. Obsahovanou súčasťou výročnej správy SIS sú teda informácie o jej činnosti súvisiace s výzvednou (rozviednou) činnosťou. Výkon výzvednej činnosti má vysokú senzitivitu, nakoľko jej realizáciou môže dôjsť k porušeniu medzinárodnoprávnych záväzkov štátu,[14] vyvolať diplomatický spor medzi štátmi a tým narušiť elementárne zásady dobrého spolunažívania medzi národmi. Túto citlivosť reflektuje aj právna úprava ochrany utajovaných skutočností *de lega lata*, ktorá určenie stupňa utajenia informácie alebo veci podmieňuje významom záujmu SR, ktorý sa má chrániť a závažnosti spôsobenej ujmy na týchto záujmoch. [15] V dikcii dotknutej právnej normy je pritom exaktne uvedená ujma na týchto záujmoch ako kvalifikačného kritéria na klasifikovania informácie alebo veci príslušným stupňom utajenia. Mimoriadne závažná ujma na záujmoch SR spočívajúca vo vzniku nenahraditeľných a vážnych škôd v oblasti zahraničnej politiky alebo medzinárodných vzťahov ustanovuje ako kvalifikačné kritérium na klasifikovanie informácie alebo veci stupňom utajenia Prísne tajné a vážnu ujmu na záujmoch SR spočívajúcu v ohrození zahranično-politického postavenia SR a jej záujmov v medzinárodnej oblasti stupňom utajenia Tajné.

Na rozdiel od výročných správ BIS vo svojej správe o činnosti SIS v prehľadnej grafickej podobe prezentuje tematické zameranie spravodajských informácií odstúpených externým príjemcom a tiež uvádza podrobnosti o použití informačno-technických prostriedkov (ďalej len „ITP“) v danom roku. SIS tiež podrobnejšie uvádza informácie týkajúce sa rozpočtu a spôsobu použitia pridelených finančných prostriedkov a z hľadiska jazykovej štylistiky sa striktne pridŕža vecného spravodajského hodnotenia popisovaných skutočností, čím predchádza obviňovaniu z možnej politizácie svojho hodnotiaceho úsudku. Práve tieto obsahové náležitosti vzťahujúce sa k hospodáreniu s rozpočtovými prostriedkami, využívaniu invazívnych spôsobov získavania informácií spočívajúcich v legitímnom a legálnom zásahu do ústavne garantovaného práva každého jednotlivca na súkromie či plnenie si svojich povinností v oblasti poskytovania spravodajskej produkcie decíznej sfére štátu sú kľúčové z perspektívy kontroly verejnosťou. Vynucovanie si „*celkového prehľadu a hodnotenia hrozieb na Slovensku*“ ide už nad rámec zverejňovanej podoby výročnej správy ako nástroja spoločenskej kontroly spravodajskej služby. Avšak takýto záver nebráni tomu, aby identifikované bezpečnostné hrozby smerujúce proti záujmom SR ako aj ich analýza a hodnotenie boli, v určitom limitovanom rozsahu, zo strany spravodajskej služby

[13] Bližšie napr. rozhlasová diskusia dňa 29.10.2014 na tému „Hodnotenie správy Slovenskej informačnej služby“ (relácia Rozhlasovej stanice Slovensko „Z prvej ruky“, www.rtvs.sk/radio/archiv), www.antipropaganda.sk/preco-je-ceska-tajna-sluzba-otvorenejsia-verejnosti-ako-slovenska.

[14] Podľa čl. 41 Viedenského dohovoru o diplomatických stykoch (zverejnený vyhláškou ministra zahraničných vecí č. 157/1964 Zb.) sú všetky osoby požívajúce diplomatické výsady a imunity povinné dbať na zákony a predpisy prijímajúceho štátu a nevmiešavať sa do jeho vnútorných záležitostí. Nerešpektovanie tejto zásady môže viesť až k rozhodnutiu prijímajúceho štátu označiť takúto osobu za *persona non grata* (čl. 9 ods. 1 dohovoru).

[15] § 2 písm. d) a § 3 ods. 3 až 6 zákona č. 215/2004 Z. z.

prezentované a diskutované v radoch nie laickej, ale odbornej verejnosti využitím tomu zodpovedajúcim iným nástrojom spoločenskej kontroly, ako sú napr. rôzne odborné diskusie na akademickej pôde, bezpečnostných konferenciách a pod.

Zverejňované verzie výročných správ možno vnímať aj ako nástroj popularizácie spravodajských služieb, ktorému musí byť prispôsobený obsah aj štylistika textu. Z tohto dôvodu sa nemožno stotožniť s názormi prezentovanými niektorými slovenskými bezpečnostnými analytikmi o tom, že nedostatkom znižujúcim kvalitatívnu úroveň týchto výročných správ je absencia analýzy potenciálnych bezpečnostných rizík, ktoré sa dotýkajú Slovenska či konkrétnych informácií identifikujúcich protivníka, jeho činnosť, ciele a používané metódy.[16] Platformou na diskusiu s takýmito podrobnejšími hodnoteniami sú rôzne odborné fóra, nie výročná správa. Napriek tomu, že v kontexte hodnotiacich úsudkov je nimi namietaná abstraktnosť formulovaného textu a použitá sémantika a syntax viet, možno sa stotožniť s verbalizovaným názorom Jána Mojžiša, že zverejňovanie výročných správ nie je iba „*jedna z možností, ako môže SIS informovať verejnosť o svojej činnosti*“, ale tiež „*príležitosť na ozrejmenie nielen svojej činnosti, ale aj problémov, v ktorých by mohli občania byť Slovenskej informačnej službe nápomocní*“. Kvitovať tiež možno identifikáciu príčin stagnácie obsahu týchto správ pomenúvané Milanom Žitným, podľa ktorého „*neustále personálne zmeny v (spravodajských – pozn. autora) službách a v polícii spôsobujú to, že tam nie je stabilizovaný zbor a nie je tam nejaká kontinuita myslenia, učenia sa a vyvíjania sa*“.[17]

Pre objektivitu evaluácie transparentnosti SIS v kontexte kazuistiky zverejňovaného obsahu jej výročných správ je nutné zdôrazniť aj fakt, že česká rozviedka – Úrad pre zahraničné styky a informácie – svoje výročné správy nezverejňuje vôbec a ponecháva ich v utajovanom režime v celom rozsahu. Výročná správa českého Vojenského spravodajstva tiež prešla zmenou rozsahu jej obsahu. Počnúc Výročnou správou o činnosti Vojenského spravodajstva za rok 2016 došlo k podstatnému zúženiu zverejňovaných údajov. Týka sa to najmä rôznych štatistických ukazovateľov, napr. čerpania rozpočtových prostriedkov a množstva spravodajskej produkcie. Nezverejňovaným sa stal aj jeho organigram. To sa logicky odrazilo aj v zúžení rozsahu tejto správy, hoci bola generálne doplnená o najnovšie trendy a hrozby v oblasti spravodajstva a tiež o informácie priamo nesúvisiace s výkonom spravodajskej činnosti. Popularizácia vojenskej spravodajskej služby formou participácie jej príslušníkov na vzdelávaco-osvetových činnostiach, odborných konferenciách alebo na veľtrhoch práce, či publikačná alebo charitatívna činnosť môže významným spôsobom prispieť k zvyšovaniu úrovne akceptácie spravodajskej služby zo strany verejnosti. Takýto proaktívny prístup v komunikácii s verejnosťou je žiaduce naďalej rozvíjať, a to aj v záujme budovania transparentnosti spravodajskej komunity.

V praxi je možné sa stretnúť aj s opačným názorom na výročné správy o činnosti spravodajských služieb. Niektoré z nich dokonca význam týchto správ z perspektívy spoločenskej kontroly úplne degradujú. Tieto názory možno ilustrovať na vyjadreniach Igora Cibulu[18] v televíznej relácii. Podľa jeho názoru sú výročné správy zbytočné a ide o „*propagačný blud, propagandistický článoček v novinách*“. Podľa neho táto správa

[16] Ján Mojžiš a Milan Žitný v rozhlasovej diskusii dňa 29.10.2014 na tému „Hodnotenie správy Slovenskej informačnej služby“ (relácia Rozhlasovej stanice Slovensko „Z prvej ruky“, www.rtvs.sk/radio/archiv).
[17] *Ibid.*
[18] Bývalý riaditeľ rozviedky SIS (1993-1995) a zakladajúci člen a prvý predseda Asociácie bývalých spravodajských dôstojníkov.

je „*rezíduum prechodu od nášho totalitného režimu k demokracii*“.[19] S takýmto názorom sa nemožno stotožniť. Výročné správy sú totižto jeden z mála nástrojov, ktorými disponuje široká verejnosť na účely demokratickej kontroly spravodajských služieb. Na diskusiu je práve rozsah a detailnosť ich obsahu.

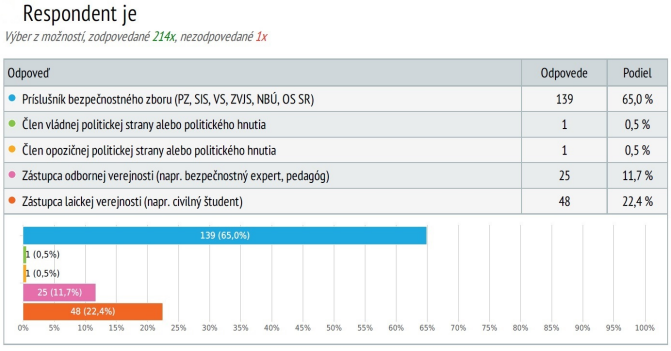
Empirický výskum

Poznávanie problematiky spoločenskej kontroly spravodajských služieb bolo realizované v rámci dizertačného výskumu.[20] V priebehu výskumu bolo použitých viacero teoretických a empirických vedeckých metód – metóda štúdia dokumentov a ich obsahová analýza, metódy formálneho logického myslenia (analýza, syntéza, indukcia, dedukcia, analógia, komparácia, zovšeobecňovanie), metóda dotazníka a pri spracovávaní výsledkov aj štatistické metódy. Obsah tohto článku približuje čiastkové výsledky realizovaného vedeckého poznávania.

Objektom skúmania, realizovaného v rámci predmetného vedeckého poznávania, boli jednotlivé modely, druhy a typy kontroly činnosti spravodajských služieb a podmienky jej výkonu. Objektom skúmania bol aj rozsah spoločenskej kontroly a nástroje využiteľné verejnosťou, formy a funkcionality tohto typu kontroly, akceptácie ich výstupov, ako aj vzájomné vzťahy vznikajúce v procese výkonu spoločenskej kontroly medzi kontrolným orgánom a kontrolovaným subjektom, príp. inými subjektmi.

Cieľom výskumu bolo o. i. vykonanie vedeckej analýzy právnej regulácie spoločenskej kontroly a disponibilných kontrolných nástrojov, ako aj akceptácia tohto typu kontroly. V rámci riešenia výskumnej úlohy boli použité viaceré teoretické a empirické výskumné techniky, predovšetkým štúdium dokumentov a ich obsahová analýza. Predmetom aplikácie uvedených metód vedeckého výskumu boli najmä zverejnené výročné správy a ďalšie materiály neutajovaného charakteru vydané spravodajskými službami v listinnej alebo v elektronickej podobe, vydané tlačové správy, materiály NR SR a jej jednotlivých kontrolných výborov, pramene vnútroštátneho práva a domáca i zahraničná literatúra vzťahujúca sa na objekt a predmet výskumu, t. j. na kontrolu činnosti spravodajských služieb vrátane spoločenskej kontroly a na zverené kontrolné nástroje. Za účelom získania informácií o názoroch a postojoch respondentov na skúmanú problematiku bola využitá metóda dotazníka. Výskumný súbor tvorilo 215 respondentov.

Graf 1 Profesný status respondentov

Zdroj: vlastné spracovanie autora.

[19] Igor Cibula v televíznej diskusii dňa 5.10.2021 na tému „Štát chce kúpiť nový odpočúvací systém“ (relácia televíznej stanice TA3 „Tak takto?!“, www.ta3.com/tak-takto).

[20] KULIK, J. *Kontrola činnosti spravodajských služieb – ochrana pred ich zneužitím* [dizertačná práca]. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2020. [online] Dostupné z: https://opac.crzp.sk/?fn=detailBiblioForm&sid=D028D1829C892C28C722A34301AA.

Respondenti mali zodpovedať aj tieto otázky súvisiace so spoločenskou kontrolou spravodajských služieb:

1. Čo by podľa Vás mohlo prispieť k zvýšeniu úrovne ochrany spravodajských služieb pred ich zneužitím alebo zneužitím jej personálu, prostriedkov a oprávnení, ktorými disponuje?
2. Čo by podľa Vás mohlo prispieť k zvýšeniu dôvery spoločnosti v spravodajské služby?

Na prvú z položených otázok bolo uvedených celkovo 296 názorov v jednotlivých odpovediach nasledovne:

- nástroje personálnej politiky považuje za najspôsobilejšie na zvýšenie úrovne ochrany spravodajských služieb, ich personálu a nimi disponujúcich prostriedkov a oprávnení pred zneužitím 25,67 % vyslovených názorov respondentov.
- Takmer 18% uvedených názorov (17,9 %) za takýto nástroj považuje samotnú kontrolu, predovšetkým dôkladný a odborný výkon kontrolnej činnosti a podľa 15,54 % názorov je tento účel možné dosiahnuť nástrojmi manažmentu spravodajských služieb, a to predovšetkým zbavenia politického vplyvu na ich činnosť.
- Podľa takmer 17 % názorov respondentov (16,89 %) je na tento účel potrebné prijať ochranné opatrenia zamerané nielen na zvýšenie úrovne ochrany spravodajských služieb a ich personálu pred zneužitím, ale aj na identifikáciu porušení prijatých ochranných opatrení a osôb, ktoré sa takýchto porušení dopustili s cieľom vyvodenia zodpovednosti za také protiprávne konania.
- Vo vyplnených odpovediach bolo uvedených viac než 8 % názorov aj pre oblasť budovania inštitucionálnej dôveryhodnosti ako aj pre oblasť výkonu externej kontroly (zhodne po 8,11 %).
- V pomerne nízkej miere boli uvádzané názory týkajúce sa oblasti komunikácie s verejnosťou (3,04 %) a oblasti inštitucionálnej transparentnosti (2,7 %).

Na druhú z položených otázok bolo v rámci jednotlivých odpovedí uvedených 316 názorov.

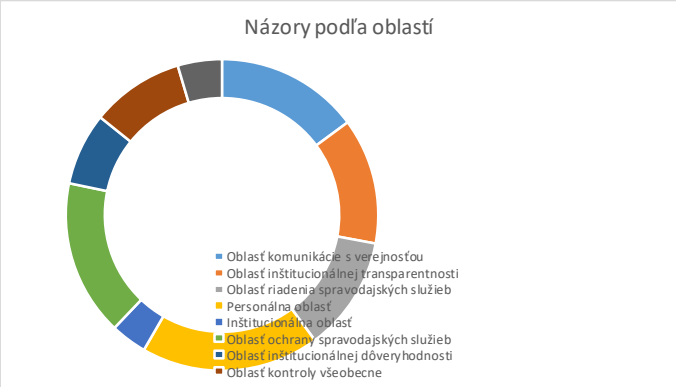
- Podľa takmer 26 % uvedených názorov (25,95 %) respondenti považujú za nástroj umožňujúci zvýšiť dôveru spoločnosti v spravodajské služby komunikáciu s verejnosťou.
- Viac než 23 % názorov respondentov (23,42 %) je takýmto nástrojom inštitucionálna transparentnosť, t. j. transparentnosť spravodajskej služby ako štátnej inštitúcie.
- Dôležitosť implementovať opatrenia zaručujúce ochranu služieb pred ich zneužívaním na rôzne nezákonné účely a opatrenia zamerané na predchádzanie vzniku škandálov a káuz si uvedomuje 15,5 % názorov.
- Nasledujú názory týkajúce sa personálnej politiky (11,7 %), riadenia spravodajských služieb (8,55 %), inštitucionálnej dôveryhodnosti (6,96 %), inštitúcií ako takých (4,75 %), oblasti kontroly ako takej (1,9 %) a externej kontroly (1,27 %).

Názory respondentov vyjadrené na túto otvorenú otázku korešpondujú s ich výberom nástrojov uvedených v odpovediach na predchádzajúcu otázku, v rámci ktorej najčastejšie volili nástroje úzko súvisiace práve s komunikáciou spravodajskej služby s verejnosťou a ich inštitucionálnou transparentnosťou.

Na základe analýzy názorov, ktoré niektorí respondenti uviedli v dotazníkoch vo svojich odpovediach na položené otázky a ktorých bolo celkovo 612, možno konštatovať, že:

- hoci nástroje v oblasti komunikácie s verejnosťou a inštitucionálnej transparentnosti dotknutí respondenti na jednej strane nepovažujú za spôsobilé zabrániť zneužívaniu spravodajských služieb (spolu len 5,07 %), na strane druhej až podľa takmer polovice uvedených názorov (49,37 %) sú práve tieto nástroje nevyhnutné na zvyšovanie dôvery spoločnosti v spravodajskú komunitu.
- Porovnateľný podiel v názoroch bol zaznamenaný iba v oblasti ochrany spravodajských služieb, ktorej nástroje sú podľa 16,89 % názorov dôležité pre vytvorenie prekážok na zneužívanie spravodajských služieb a podľa 15,5 % názorov respondentov aj pre budovanie dôvery spoločnosti v tieto štátne inštitúcie.
- V komparácii s relatívnou bezvýznamnosťou nástrojov v oblasti výkonu externej aj internej kontroly na účely budovania spoločenskej dôveryhodnosti spravodajských služieb, sú tieto podľa získaných údajov druhým najvýznamnejším faktorom zabraňujúcim zneužívaniu spravodajskej služby (26,02 %).
- Z analyzovaných názorov tiež vyplýva, že podľa 51,69 % názorov respondentov výkon kontroly spoločne s kvalitnou personálnou politikou aplikovanou v rámci spravodajských služieb vytvára predpoklady na zabránenie ich zneužívaniu.

Graf 2 Názory respondentov podľa jednotlivých oblastí

Zdroj: vlastné spracovanie autora.

Sumárne sa názory respondentov vyjadrené v odpovediach na obe otázky najčastejšie týkali

- personálnej politiky – 18,46 % (113 názorov),
- ochrany spravodajských služieb – 16,18 % (99 názorov),
- komunikácie s verejnosťou – 14,87 % (91 názorov),
- inštitucionálnej transparentnosti – 13,07 % (80 názorov) a
- riadenia spravodajských služieb – 11,93 % (73 názorov).

Ďalšie uvádzané názory sa dotýkali menej frekventovaných oblastí, a to nasledovne:

- kontrola vo všeobecnosti – 9,64 % (59 názorov),
- inštitucionálna dôveryhodnosť – 7,51 % (46 názorov),
- externá kontrola – 4,58 % (28 názorov) a
- inštitucionálna oblasť – 3,76 % (23 názorov).

Ako najvhodnejšie opatrenia umožňujúce či už predchádzať zneužívaniu spravodajskej služby, jej personálu alebo prostriedkov a oprávnení, ktorými disponuje alebo zvyšovať úroveň dôvery spoločnosti v tieto služby, respondenti najčastejšie uvádzali:

- opatrenia súvisiace s informovanosťou verejnosti o činnosti spravodajských služieb a výsledkoch vykonaných kontrol – 13,88 % (85 názorov)

- opatrenia súvisiace s transparentnosťou služieb – 11,76 % (72 názorov).
- opatrenia v oblasti personálnej politiky garantujúce personálny výber zameraný na kvalitu uchádzačov a ich osobnostné, odborné a morálne predpoklady na výkon niektorej z funkcií v spravodajskej službe – 10,62 % (65 názorov),
- nástroje umožňujúce odpolitizovanie spravodajských služieb vrátane zmeny voľby ich riaditeľov – 9,64 % (59 názorov),
- opatrenia zabezpečujúce zvyšovanie úrovne ochrany spravodajskej služby pred jej zneužitím – 8,5 % (52 názorov) a
- opatrenia zvyšujúce odborný výkon kontrolnej činnosti – 6,7 % (41 názorov).

Záver

V demokratických a právnych štátoch, ktoré sú postavené na princípoch trojdelenia štátnej moci, všetka moc pochádza od občanov. Občania ako nositelia moci vykonávajú kontrolu štátnych orgánov najmä prostredníctvom nimi zvolených zástupcov – členov zákonodarnej moci. Táto filozofia nepriamej kontroly sa aplikuje aj na spravodajské služby ako organickej súčasti exekutívnej moci.

Z perspektívy akceptácie spravodajských služieb ako jedných z pilierov zachovávania obrany a bezpečnosti celej spoločnosti je významným faktorom aj dôkladná kontrola nad ich činnosťou. Prijatie takého záveru sa týka osobitne krajín postsovietskeho bloku či posttotalitných štátov, a to najmä z dôvodu reminiscencie z minulosti, keď boli spravodajské služby zneužívané na boj proti triednemu nepriateľovi a prenasledovanie vlastných občanov, ktorí boli pre vtedajší totalitný režim z rôznych dôvodov nepohodlní.

Okrem nepriamej kontroly spravodajských služieb verejnosťou prostredníctvom parlamentu, k zvyšovaniu úrovne dôvery spoločnosti v spravodajské štruktúry môže prispieť aj priama forma ich kontroly. To si však vyžaduje väčšiu otvorenosť týchto inštitúcií pri súčasnom rešpektovaní legitímneho verejného záujmu na utajení predovšetkým zdrojov a prostriedkov využívaných pri výkone spravodajskej činnosti. Transparentnosť spravodajských služieb nesmie byť na úkor ich spôsobilosti efektívnym spôsobom napĺňať svoje zákonné poslanie. To samozrejme platí aj *vice versa.* Jedným z nástrojov zvyšovania dôveryhodnosti sú práve neutajované verzie výročných správ, prostredníctvom ktorých spravodajské služby informujú odbornú i laickú verejnosť najmä o stave plnenia zákonom uložených úloh, vykonaných činnostiach a aspoň v generalizovanej podobe aj o dosiahnutých výsledkoch. Prístup k týmto správam a možnosť posúdenia ich obsahu je jeden z nástrojov externej kontroly spravodajských služieb realizovanej zo strany širokej verejnosti.

Uskutočnený vedecký výskum však identifikoval niektoré nedostatky v oblasti spoločenskej kontroly a na jeho základe bolo možné formulovať odporúčania pre aplikačnú prax. Ich akceptácia posilní spoločenskú kontrolu, čo môže prispieť k zvyšovaniu úrovne dôvery v spravodajskú službu a miery jej spoločenskej akceptácie.

1. Oblasť inštitucionálnej transparentnosti

- ✓ S ohľadom na zabezpečenie transparentnosti pri schvaľovaní základných dokumentov vzťahujúcich sa na strategické riadenie spravodajstva by malo dôjsť k zrušeniu utajenia štatútov oboch spravodajských služieb. Ich zrušením sa vytvoria podmienky na to, aby tieto bolo možné podrobiť verejnej kontrole a zároveň získať záruku, že samotná vláda v týchto dokumentoch nepriznáva službám väčší rozsah zamerania ich činnosti než ten, aký im vyplýva zo všeobecne záväzných právnych predpisov.

- ✓ Doplniť VS ako iný organizačný útvar do organizačnej štruktúry MO SR, čím dôjde k splneniu zákonnej povinnosti ustanovenej § 5 ods. 5 kompetenčného zákona.
- ✓ Vo výročných správach je nevyhnutné unifikovať rozsah zverejňovaných údajov tak, aby tieto vytvárali ucelený prehľad o činnosti spravodajského, ako aj nespravodajského charakteru. Zároveň zjednotiť informácie o druhu a počte vykonaných vnútorných kontrol a tieto údaje uvádzať v agregovanej podobe v čo najširšom rozsahu. Na základe zistenia týchto nedostatkov možno formulovať odporúčanie zmeniť tento nežiaduci stav a rozšíriť výročnú správu VS, resp. výročnú správu MO SR o absentujúce údaje v rozsahu, ktorý neohrozí spravodajský záujem VS a poskytnúť tak záruky, že aj vo VS je vnútorný kontrolný mechanizmus funkčný a že VS podlieha tiež vnútornej kontrole realizovanej z úrovne MO SR.
- ✓ V komparácii s využívaním sociálnych sietí, budovanie inštitucionálnych a odborných vzťahov s novinárskou a akademickou obcou ako aj neziskovými organizáciami zaoberajúcimi sa otázkami obrany, bezpečnosti alebo medzinárodnej politiky, môže vytvoriť podmienky na zvyšovanie úrovne vzájomnej dôvery a dopomôcť tak k lepšiemu porozumeniu postavenia a úloh spravodajských služieb a ku kvalitnejšej komunikácii zložitej spravodajskej problematiky. Je preto nevyhnutné, aby aj spravodajské služby ako súčasť verejnej moci využili všetky dostupné prostriedky na zabezpečenie komunikácie s verejnosťou, bez ohľadu na to, či ku komunikácii bude dochádzať v kybernetickom priestore alebo v tom fyzickom, v ktorom okrem tlačových besied alebo brífingov, môžu spravodajské služby aktívne participovať aj na rôznych konferenciách, workshopoch, veľtrhoch práce či prednáškami vo vzdelávacom procese na vybraných stredných a vysokých školách. Jednou z možností je aj absolvovanie stáží pre študentov stredných alebo vysokých škôl v spravodajskej službe. Táto forma kontroly zo strany verejnosti je však diskutabilná, a to z dôvodu senzitivity práce v týchto bezpečnostných zložkách. Tzv. *good practices* sa dajú získať z už ilustrovaných príkladov z Českej republiky.
- ✓ Zverejňovať štatistiky o použití osobitných prostriedkov – inštitútov sledovania osôb a vecí, zámeny veci, predstieraného prevodu veci, zamedzenia prevádzky webového sídla alebo prístupu na doménové meno – vo výročných správach, obdobne ako je tomu pri použití ITP.
- ✓ Do výročnej správy VS doplniť ako samostatnú kapitolu správu o činnosti Centra pre kybernetickú obranu SR obdobne, ako je to v prípade správy o činnosti Národného bezpečnostného analytického centra, ktorá je súčasťou výročnej správy o SIS.
- ✓ Prehodnotiť a upustiť od koncepcie utajovania organizačnej štruktúry a používania krycích alebo kódových označení jednotlivých organizačných zložiek. S filozofiou utajovania spravodajských štruktúr v čase mieru v podmienkach demokratických a právnych štátoch možno zásadne polemizovať. Utajovanie organizačnej štruktúry a zameranie činnosti jednotlivých organizačných zložiek spravodajských štruktúr, ktoré môže a zároveň musí reflektovať výlučne im zákonom zverený mandát, môže byť príčinou nedôvery spoločnosti a evokuje predstavu o snahe utajiť nelegálne aktivity. Osobitne v súčasnej ére hybridného vedenia konfliktov medzi štátmi[21] môže

[21] Na ilustráciu možno uviesť zverejnené kódové označenia jednotiek ruskej vojenskej rozviedky GRU, ktoré boli zapojené do okupácie ukrajinského Krymu v roku 2014 pred jeho anexiou (jednotka 99450), zasahovania do amerických prezidentských volieb v roku 2016 (jednotky 26165 a 74455) alebo do pokusu o otravu bývalého ruského agenta Sergeja Skripala a jeho dcéry a do výbuchu dvoch muničných skladov v českých Vrběticiach v roku 2014 (jednotka 29155).

byť pridŕžanie sa tohto konceptu, z pohľadu spoločenskej kontroly, skôr kontraproduktívne. Navyše, ako ukazuje aplikačná prax, v prípade výkonu súdnej kontroly, predmetom ktorej je súdny prieskum zákonnosti vydávania individuálnych správnych aktov, dochádza k odtajneniu týchto údajov.

2. Oblasť komunikácie s verejnosťou

- ✓ Zverejňovanie informácií o vykonaných interných ako aj externých kontrolách vo výročných správach spravodajských služieb.
- ✓ Poskytovať verejné vyjadrenie riaditeľa spravodajskej služby k otázkam majúcim zásadný spoločensko-bezpečnostný význam.
- ✓ Aktívne komunikovať s verejnosťou nielen prostredníctvom webového sídla, ale aj sociálnych sietí.
- ✓ Revidovať a aktualizovať webové stránky spravodajských služieb v časti venujúcej sa ich kontrole tak, aby poskytovali komplexný prehľad o kontrolnom systéme.
- ✓ Vo výročných správach zverejniť aktuálne bezpečnostné hrozby s cieľom zvýšenia úrovne bezpečnostného povedomia odbornej ako aj laickej verejnosti a občianskej participácie na predchádzaní a odvracaní bezpečnostných hrozieb.
- ✓ Vo výročných správach spravodajských služieb uvádzať aj hodnotenie úrovne bezpečnostnej rizikovosti popisovaných skutočností pre SR a jej bazálne záujmy.
- ✓ Aktívne spolupracovať s akademickou obcou a vedecko-výskumnými inštitúciami v takých oblastiach vedy a výskumu, ktoré patria do rozsahu pôsobnosti spravodajskej služby, napr. zapojenie sa do konkrétnej vedecko-výskumnej činnosti a do edukatívnej činnosti.
- ✓ Aktívne spolupracovať so zástupcami odbornej verejnosti vrátane *think-tankov* zaoberajúcimi sa otázkami bezpečnosti, obrany, zahraničnej politiky a spravodajstva, napr. formou finančnej či materiálno-technickej podpory odborných konferencií a aktívnej účasti na nich.
- ✓ Prezentácia spravodajskej služby na prezentačných výstavách stredných a vysokých škôl a pracovných príležitostí (tzv. veľtrhy práce).
- ✓ Pravidelné neformálne brífingy s novinármi venujúcim sa obranným a bezpečnostným témam. V prípade diskusie na zahranično-politické témy očami zahraničného spravodajstva by tieto mali byť konsenzuálne s oficiálnou zahraničnou a európskou diplomaciou v gescii ministerstva zahraničných vecí.
- ✓ Doplniť do Ročenky MO SR samostatnú kapitolu venujúcu sa VS ako súčasti MO SR a tiež aktualizovať organigram MO SR doplnením VS.
- ✓ Popularizovať činnosť spravodajských služieb v médiách a na sociálnych sieťach. Ako vhodné formy popularizácie je možné odporučiť nasledovné:
  - i. aktívne budovanie pozitívnej značky (tzv. *branding*) spravodajskej služby so zameraním na *good will*,[22]
  - ii. vytvoriť inštitút komunikátora spravodajstva, ktorý by širokej verejnosti v zjednodušenej podobe vysvetľoval funkcionality a kauzality spravodajstva, spravodajských služieb a spravodajskej činnosti,
  - iii. začať realizovať verejnú spravodajskú diplomaciu, v rámci ktorej sa bude šíriť osveta a budú sa komunikovať súvisiace témy s historickým ako aj aktuálnym kontextom. Ako príklad možno uviesť vznik, činnosť a úspechy československých spravodajských štruktúr, ich významné osobnosti a ich podiel na rozvoji

[22] Reputácia, dobré meno, prestíž.

spravodajstva, akým bol napr. gen. František Moravec, až po najaktuálnejšie trendy v tejto oblasti,

iv. vyhlásenie esejistickej súťaže na konkrétnu tému súvisiacu so spravodajstvom, pre definovaný okruh súťažiacich. Esejistická súťaž môže byť určená na zapojenie sa širšej odbornej verejnosti, alebo pre užší okruh súťažiacich ako napr. študenti vysokých škôl so študijným zameraním na právo či bezpečnostné a strategické štúdiá,

v. v spolupráci s príslušným ministerstvom vydať poštovú známku pri významnej udalosti, akou je napr. 30. výročie vzniku SIS (v roku 2023) a VS (v roku 2024) alebo 10. výročie vzniku Národného bezpečnostného analytického centra (v roku 2023).

Literatúra

DRGONEC, J. *Ústava Slovenskej republiky – Komentár. 2. vydanie*. Šamorín: Heuréka, 2007. ISBN 80-89122-38-8.

GLOBSEC *STRATEGICKÁ KOMUNIKÁCIA V PODMIENKACH SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Analýza štruktúr a procesov verejnej správy v oblasti strategickej komunikácie*. Bratislava: GLOBSEC, 2019, str. 6. Dostupné z www.globsec.org.

KULIK, J. Kontrola činnosti spravodajských služieb – ochrana pred ich zneužitím (dizertačná práca). Dostupné online na: https://opac.crzp.sk/?fn=detailBiblioForm&sid=D028D1829C892C28C722A34301AA.

KULIK, J. *Rozsah zákonného splnomocnenia externej parlamentnej kontroly spravodajských služieb. In: Vedecká konferencia doktorandov na Akadémii Policajného zboru v Bratislave, 1. ročník.* Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2018. ISBN 978-80-8054-780-6.

KULIK, J. *Rozsah zákonného splnomocnenia subjektov internej kontroly spravodajských služieb. In: Vedecká konferencia doktorandov na Akadémii Policajného zboru v Bratislave, 3. ročník.* Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2020. ISBN 978-80-8054-876-6.

Nález Ústavného súdu SR sp. zn. II. ÚS 143/02 z 5. novembra 2002.

Nález Ústavného súdu SR sp. zn. PL. ÚS 15/1998 z 15. októbra 1998.

Viedenský dohovor o diplomatických stykoch (zverejnený vyhláškou ministra zahraničných vecí č. 157/1964 Zb.).

Zákon NR SR č. 46/1993 Z. z. o Slovenskej informačnej službe v znení neskorších predpisov.

Zákon NR SR č. 198/1994 Z. z. o Vojenskom spravodajstve v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 166/2003 Z. z. o ochrane súkromia pred neoprávneným použitím informačno-technických prostriedkov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o ochrane pred odpočúvaním) v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 215/2004 Z. z. o ochrane utajovaných skutočností a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Terminologický slovník krízového riadenia a zásady jeho používania. Bratislava: Bezpečnostná rada Slovenskej republiky, 2017. Dostupný online na vlada.gov.sk.

www.4u.tpcoe.gov.pl/4ue/.

www.antipropaganda.sk/preco-je-ceska-tajna-sluzba-otvorenejsia-verejnosti-ako-slovanska.
www.bis.cz.
www.echo24.cz.
www.idnes.cz.
www.rtvs.sk/radio/archiv.
www.slovnik.aktuality.sk.
www.sis.gov.sk.
www.ta3.com/tak-takto.
www.unian.info/war/donbas-children-deployed-as-weapons-in-russia-s-hybrid-warfare-against-ukraine-11027273.html.
www.vs.mosr.sk.
www.vzcr.cz.

Key words: Slovak information service, Military intelligence, intelligence services, public control, annual report, right to information, oversight

Summary

In democratic and legal states built on the principles of the division of state power, all power comes from the citizens. Citizens, as holders of power, exercise control over state authorities, specifically through their elected representatives - members of the parliament. This philosophy of indirect oversight also applies to intelligence services as an organic part of the executive power. From the perspective of accepting intelligence services as one of the pillars of maintaining the defence and security of society, close oversight over their activities is also an important factor. The adoption of such a conclusion applies specifically to the post-Soviet bloc countries or post-totalitarian states, mainly due to past reminiscences when intelligence services were misused to fight the class enemy and persecute their citizens who were inconvenient for the then totalitarian regime. Besides the indirect oversight of the intelligence services by the public through the parliament, the direct form of their supervision can also increase the public confidence in the intelligence structures. However, this requires greater openness of these institutions while respecting the legitimate public interest in secrecy, namely the sources and means used in intelligence activities. The transparency of intelligence services must not be to the detriment of their ability to fulfil their legal mission effectively. Of course, this is also applicable vice versa. One of the tools for increasing credibility is the unclassified versions of annual reports, through which the intelligence services inform both the professional and unprofessional public, especially about the status of the fulfilment of statutory tasks, performed activities, and the achieved results, at least in a generalized form. Access to these reports and the possibility to assess their content is one of the tools of external oversight of intelligence services carried out by the general. However, the conducted scientific research identified some shortcomings in the field of social control, and on its basis, it was possible to formulate recommendations for practice. Their adoption will strengthen public oversight which can contribute to increasing the level of confidence in the intelligence service and its public acceptance.

plk. JUDr. Juraj Kulik, PhD., LL.M, MBA
Národné bezpečnostné analytické centrum

Slovenská informačná služba
e-mail: juraj.kulik99@gmail.com

recenzenti: prof. Ing. Miroslav Lisoň, PhD., prof. Ing. Jozef Stieranka, PhD.